

Υποβοηθούμενη αναπαραγωγή στη φυλακή

Καλλιόπη Κηπουρίδου,
ΔΝ, Δικηγόρος

Η υποβοηθούμενη αναπαραγωγή όταν ο σύζυγος είναι έγκλειστος στη φυλακή αποτελεί ένα ζήτημα που έχει απασχολήσει αρκετές φορές τα δικαστήρια του Ηνωμένου Βασιλείου και των Η.Π.Α. Η πιο γνωστή από τις υποθέσεις που έφθασαν στις αίθουσες των δικαστηρίων είναι η υπόθεση Dickson, η οποία απασχόλησε και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Δ.Δ.Α.)¹.

Στην συγκεκριμένη περίπτωση οι σύζυγοι Kirk και Lorraine Dickson υπέβαλαν αίτηση για να τους χορηγηθεί άδεια προκειμένου να προβούν σε τεχνητή γονιμοποίηση. Ο αιτών είχε καταδικασθεί σε ισόβια κάθειρξη το 1994 για ανθρωποκτονία και δεν αναμενόταν να αποφυλακιστεί πριν το έτος 2009, ενώ η σύζυγός του κατά τον χρόνο υποβολής της αίτησης είχε ήδη αποφυλακιστεί. Η αίτησή τους εδράστηκε στη διάρκεια της σχέσης τους και στο γεγονός ότι κατά τον χρόνο αποφυλάκισης του κρατούμενου η αιτούσα θα είχε απολέσει την αναπαραγωγική της ικανότητα λόγω της προχωρημένης ηλικίας της. Συνεπώς, η προσφυγή στη λύση της υποβοηθούμενης αναπαραγωγής ήταν ο μόνος ρεαλιστικός τρόπος προκειμένου να αποκτήσει το ζευγάρι παιδιά.

Η αίτησή τους απορρίφθηκε από το βρετανικό Υπουργείο Εσωτερικών με το αιτιολογικό ότι α) η σχέση τους αναπτύχθηκε μέσα στη φυλακή και δεν δοκιμάστηκε στην καθημερινότητα με συνέπεια να μην μπορεί να απαντηθεί αν η σχέση θα εξακολουθήσει να υφίσταται μετά την αποφυλάκιση, β) το παιδί

που θα γεννιόταν θα ζούσε χωρίς την πατρική παρουσία και (οικονομική) συμπαράσταση του πατέρα για ένα μεγάλο μέρος της ζωής του και γ) η κοινή γνώμη θα θορυβούνταν καθώς θα αναγνωρίζονταν σε κρατούμενους που είχαν τελήσει ειδική εγκλήματα κάποια ασυμβίβαστα προς τις πράξεις τους δικαιώματα.

Οι αιτούντες προσέφυγαν στο Ε.Δ.Δ.Α. παραπονούμενοι ότι η απαγόρευση της πρόσβασης στις τεχνικές της υποβοηθούμενης αναπαραγωγής παραβιάζει το δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής (άρθρο 8 Ε.Σ.Δ.Α.) και/ή το δικαίωμα σύναψης γάμου (άρθρο 12 Ε.Σ.Δ.Α.). Αρ-

χικά η υπόθεση εξετάστηκε από το 4ο τμήμα του Ε.Δ.Δ.Α. το οποίο έκρινε ότι δεν υπήρξε παραβίαση του δικαιώματος σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής τους. Πιο συγκεκριμένα, το Ε.Δ.Δ.Α., δέχθηκε ότι η απώλεια της δυνατότητας να αποκτήσουν οι προσφεύγοντες παιδί ήταν μια συνήθης συνέπεια του εγκλεισμού του συζύγου. Παράλληλα αξιολόγησε και δύο άλλες παραμέτρους: την εμπιστοσύνη της κοινής γνώμης στο ποινικό σύστημα και το συμφέρον του παιδιού.

Εν συνέχεια, το Τμήμα Ευρείας Σύθεσης του Ε.Δ.Δ.Α., που επιλήφθηκε της υπόθεσης, εκτίμησε ότι η άρνηση προσφυγής στην τεχνητή γονιμοποίη-

ση αφορούσε την ιδιωτική και οικογενειακή ζωή των προσφευγόντων καθώς οι έννοιες αυτές εμπεριέχουν και το δικαίωμα σεβασμού στην επιθυμία τους να γίνουν γενετικοί γονείς. Εν συνέχεια, αποφάνθηκε ότι εκτός της προσωπικής ελευθερίας, τα υπόλοιπα δικαιώματα που απορρέουν από την Ε.Σ.Δ.Α. προστατεύονται και κατά τη διάρκεια του εγκλεισμού σε κάποιο σωφρονιστικό κατάστημα. Συνεπώς, θα πρέπει να δικαιολογείται οποιοσδήποτε περιορισμός τους. Το Ε.Δ.Δ.Α. αναγνώρισε ότι βάσει των πραγματικών περιστατικών η απόκτηση παιδιών από τους προσφεύγοντες ήταν ζωτικής σημασίας γι' αυτούς. Επίσης, έκρινε ότι ο περιορισμός δεν μπορεί να έχει έρεισμα αποκλειστικά και μόνο την τυχόν προσβολή της κοινής γνώμης. Ούτε βέβαια ο ισχυρισμός ότι η αποστέρηση του δικαιώματος αναπαραγωγής ως συνέπεια της φυλάκισης είναι επαρκής, καθώς μπορεί η αδυναμία να τεκνοποιήσει κάποιος να είναι συνέπεια του εγκλεισμού, ωστόσο δεν είναι αναπόφευκτο επακόλουθό του, από τη στιγμή που η προσφυγή στη λύση της υποβοηθούμενης αναπαραγωγής δεν δημιουργεί προβλήματα ασφάλειας και δεν επιβαρύνει διοικητικά ή οικονομικά την Πολιτεία. Όσον αφορά το επιχείρημα της προάσπισης του συμφέροντος του παιδιού, το Τμήμα Ευρείας Σύθεσης του Ε.Δ.Δ.Α. απεφάνθη ότι μπορεί το Κράτος να έχει την υποχρέωση προστασίας των παιδιών, ωστόσο αυτή η υποχρέωση δεν μπορεί να φτάσει μέχρι του σημείου της απαγόρευσης τεκνοποιίας ειδικά μάλιστα όταν η προσφεύγουσα είναι ελεύθερη και μπορεί να φροντίσει το παιδί που θα γεννηθεί μέχρι την αποφυλάκιση του συζύγου της. Παράλληλα, εξέ-

▶ Υποβοηθούμενη αναπαραγωγή στη φυλακή

φρασε την ικανοποίησή του για την θέσπιση των συζυγικών επισκέψεων στις φυλακές από κάποια ευρωπαϊκά κράτη και επισήμανε ότι η πολιτική που ακολουθήθηκε από τα εγχώρια Δικαστήρια έθεσε τον πήχη τόσο ψηλά με συνέπεια

να μην γίνει στάθμιση των αντικρουόμενων συμφερόντων ή αξιολόγηση της αναλογικότητας του περιορισμού.

Έτσι, το Τμήμα Ευρείας Σύμβασης του ΕΔΔΑ κατέληξε ότι στη συγκεκριμένη περίπτωση υπήρξε παραβίαση του δι-

καιώματος σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής των προσφευγόντων. Γι' αυτό το λόγο τους επιδίκασε αποζημίωση 5.000€ για την ηθική βλάβη που υπέστησαν.

1. Αριθμός αίτησης 44362/2004.

▶ Δικαστικές αποφάσεις: CE, 12 Δεκεμβρίου 2014, Σωματείο Συνήγορος των Παιδιών και Άλλη

CE, 12 Δεκεμβρίου 2014

Αριθ. προσφύγων:
368861, 367317, 367317, 367324,
366989, 366710, 365779

Παρένθετη μητρότητα:
το γαλλικό Συμβούλιο της Επικρατείας
επικυρώνει την Εγκύκλιο Taubira

Παρουσίαση:
Ρωξάνη Φράγκου,
ΔΝ Πανεπιστημίου Στρασβούργου,
Επιστημονική Συνεργάτις ΕΕΔΑ

«Μόνη η υποψία της γέννησης του τέκνου από παρένθετη μητέρα δεν αρκεί για να θεμελιώσει την άρνηση έκδοσης πιστοποιητικού γαλλικής ιθαγένειας από τις γαλλικές Αρχές, όταν ληξιαρχική πράξη γέννησης [που έχει καταρτιστεί στο εξωτερικό] πιστοποιεί το δεσμό συγγένειάς του με γάλλο υπήκοο». Με τον τρόπο αυτό, το γαλλικό Συμβούλιο της Επικρατείας «επικύρωσε», την Παρασκευή στις 12 Δεκεμβρίου 2014, την Εγκύκλιο της Υπουργού Δικαιοσύνης Christiane Taubira, η οποία είχε εκδοθεί στις 25 Ιανουαρίου 2013¹, με σκοπό τη διευκόλυνση της έκδοσης πιστοποιητικών γαλλικής ιθαγένειας σε παιδιά που γεννιούνται στο εξωτερικό με τη μέθοδο της παρένθετης μητρότητας².

Η μέθοδος της παρένθετης μητρότητας ή, αλλιώς, της «κυοφορίας για λογαριασμό τρίτου» (*gestation pour autrui*) συνιστά, στη γαλλική έννομη τάξη, νομοθετικά απαγορευμένη πρακτική ιατρικά υποβοηθούμενης αναπαραγωγής, καθώς οι αναγκαστικοί δικαίωτοι διατάξεις του άρθρου 16-7 ΑΚ προβλέπουν την ακυρότητα «κάθε σύμβασης αναφορικά με την αναπαραγωγή ή την κυοφορία για λογαριασμό τρίτου»³. Προκειμένου να παρακάμψουν τη ρητή αυτή νομοθετική απαγόρευση της παρένθετης μητρότητας και το συνεπακόλουθο ποινικό κολασμό εντός των συνόρων της Γαλλίας⁴, πολλά ζευγάρια Γάλλων καταφεύγουν στο εξωτερικό, σε χώρες όπου επιτρέπεται η προσφυγή στην εν λόγω τεχνική υποβοηθούμενης αναπαραγωγής⁵. Στην πλειοψηφία των περιπτώσεων, οι γο-

νείς φροντίζουν να κατοχυρώσουν νομικά τους δεσμούς συγγένειάς τους με το παιδί που γεννιέται από την παρένθετη μητέρα, σύμφωνα με το ισχύον νομικό πλαίσιο στη χώρα όπου βρίσκονται. Αυτό βέβαια δε σημαίνει ότι, επιστρέφοντας στη Γαλλία, δε συναντούν έναν άλλο πολύ σημαντικό σκόπελο: την άρνηση μεταγραφής του πιστοποιητικού γέννησης του τέκνου τους στα γαλλικά δημοτολόγια. Καθώς τα ζευγάρια που «καταστρατηγούν» τη γαλλική νομοθεσία δε διώκονται ποινικά, οι δικαστές δεν έχουν άλλο τρόπο να τα τιμωρήσουν από το να αρνηθούν την εγγραφή του τέκνου στα εθνικά ληξιαρχικά μητρώα⁶.

Η Εγκύκλιος Taubira ήρθε, λοιπόν, να υπενθυμίσει τις προϋποθέσεις εγκυρότητας ληξιαρχικών πράξεων που έχουν εκδοθεί στο εξωτερικό, όπως αυτές ορίζονται στο άρθρο 47 ΑΚ και να επισημάνει ότι, εάν το αλλοδαπό πιστοποιητικό γέννησης, το οποίο πιστοποιεί τους δεσμούς συγγένειας του τέκνου με γάλλο υπήκοο, συγκεντρώνει τις προβλεπόμενες προϋποθέσεις, μόνη η υποψία της γέννησης του τέκνου από παρένθετη μητέρα δεν αρκεί για να θεμελιώσει την άρνηση έκδοσης πιστοποιητικού γαλλικής ιθαγένειας από τις γαλλικές Αρχές.

Η θύελλα των αντιδράσεων που προκλήθηκαν με αφορμή την έκδοσή της είχε ως αποτέλεσμα την προσφυγή ενώπιον της διοικητικής δικαιοσύνης όχι μόνον οργανώσεων, όπως το σωματείο Συνήγορος των παιδιών (*Juriste pour l'enfance*) ή το συνδικάτο των δικαστών, αλλά και αρκετών βουλευτών του UMP (Ένωση για ένα Λαϊκό Κίνημα).

Στο πλαίσιο αυτό, το Συμβούλιο της Επικρατείας, υπενθυμίζοντας μεν ότι «οι συμβάσεις κυοφορίας ή αναπαραγωγής για λογαριασμό τρίτου (*gestation ou procréation pour autrui*) απαγορεύονται ρητά από τον Αστικό Κώδικα» (I), αποφάνθηκε ότι η ακυρότητα που πλήττει κάθε σύμβαση «κυοφορίας για λογαριασμό τρίτου» δεν αρκεί για να στερήσει τα παιδιά που γεννιούνται κατόπιν προσφυγής στην παρένθετη μητρότητα από τα θεμελιώδη δικαιώματα, των οποίων είναι φορείς (II).

I. Η ακυρότητα της σύμβασης «κυοφορίας για λογαριασμό τρίτου»

Το Συμβούλιο της Επικρατείας έσπευσε να υπενθυμίσει ότι η «κυοφορία για λογαριασμό τρίτου» δεν αναγνωρίζεται νομοθετικά στη γαλλική έννομη τάξη⁷, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι η Εγκύκλιος δεν παρεμβαίνει στο έργο των δικαστικών Αρχών⁸. Συγκεκριμένα, ο ανώτατος διοικητικός δικαστής επεσήμανε ότι οι συμβάσεις «κυοφορίας ή αναπαραγωγής για λογαριασμό τρίτου» απαγορεύονται ρητά από τον Αστικό Κώδικα (άρθρο 16-7), καθώς επίσης και ότι η νομοθετική αυτή απαγόρευση είναι αναγκαστικού δικαίου (άρθρο 16-9).

Πράγματι, η Εγκύκλιος Taubira ουδόλως αμφισβητεί τη βούληση του νομοθέτη. Περιορίζεται, αντίθετα, στην παροχή κατευθυντήριων οδηγιών για την αντιμετώπιση των ζητημάτων που ανακύπτουν στην περίπτωση των τέκνων που γεννήθηκαν στο εξωτερικό κατόπιν προσφυγής στη μέθοδο της παρένθετης μητρότητας και συνδέονται βιολογικά με τουλάχιστον ένα γάλλο υπήκοο. Με άλλα λόγια, στέκεται στο αυτονόητο, που δεν είναι άλλο από τη νομοθετικά προβλεπόμενη υποχρέωση των γαλλικών εισαγγελικών Αρχών να εκδίδουν πιστοποιητικά γαλλικής ιθαγένειας όταν αυτή η τελευταία αποδεικνύεται⁹.

Οι κατευθυντήριες αυτές οδηγίες, ωστόσο, δεν ήταν καθόλου αυτονόητες για τους προσφευγόντες, οι οποίοι ισχυριζόταν ότι οι διατάξεις του Αστικού Κώδικα που προβλέπουν την ακυρότητα κάθε σύμβασης «κυοφορίας για λογαριασμό τρίτου» αφορούν στο σύνολο των πράξεων που συνδέονται με την παρένθετη μητρότητα. Κάνοντας μια στενή ερμηνεία του ρητού *fraus omnia corrumpit* (η απάτη διαφθείρει τα πάντα), εκτιμούσαν ότι κάθε πράξη σχετικά με την προσωπική κατάσταση και τη ζωή ενός παιδιού που γεννήθηκε από παρένθετη μητέρα πάσχει επίσης από ακυρότητα, από μόνο το γεγονός της ακυρότητας της «σύμβασης μέσω της οποίας μια γυναίκα δεσμεύεται, έστω και χωρίς οικονομικό αντάλλαγμα, να συλλάβει και κυοφορήσει ένα τέκνο για να το εγκαταλείψει μετά

τη γέννησή του»¹⁰. Την ερμηνεία, δε, αυτή τη θεμελιώναν στην πάγια πλέον νομολογία του ανώτατου πολιτικού Δικαστηρίου της Γαλλίας, το οποίο, ήδη από τις πρώτες σχετικές αποφάσεις της 6ης Απριλίου 2011¹¹ έως και τις πιο πρόσφατες της 13ης Σεπτεμβρίου 2013¹² και της 19ης Μαρτίου 2014¹³, αρνείται τη μεταγραφή πιστοποιητικών γέννησης παιδιών που έχουν γεννηθεί με τη μέθοδο της παρένθετης μητρότητας στο εξωτερικό, με την αιτιολογία ότι πρόκειται για καταφανή καταστρατήγηση του γαλλικού νόμου (*fraude à la loi*).

Ποιο είναι όμως το μέλλον της νομολογίας αυτής του Ακυρωτικού Δικαστηρίου μετά τις πρόσφατες καταδικαστικές αποφάσεις του ΕΔΔΑ κατά της Γαλλίας;

II. Η αναγνώριση των τέκνων που γεννιούνται από παρένθετη μητέρα ως φορέων δικαιωμάτων

Με την από 26 Ιουνίου 2014 απόφασή του, το Δικαστήριο του Στρασβούργου έκρινε ότι, εφόσον υφίσταται βιολογικός δεσμός του τέκνου με ένα εκ των υποβοηθούμενων προσώπων, δεν είναι προς το συμφέρον του παιδιού να μην αναγνωρίζεται ο νομικός αυτός δεσμός. Στην περίπτωση, δε, των υποθέσεων *Menesson*¹⁴ και *Labassée*¹⁵, όχι μόνο δεν γίνονταν αποδεκτός ο νομικός δεσμός μεταξύ τους, αλληλά, κατά την πάγια νομολογία του Ακυρωτικού Δικαστηρίου, δεν αναγνωριζόταν στα υποβοηθούμενα πρόσωπα ούτε δικαίωμα αναγνώρισης των τέκνων (από το βιολογικό τους πατέρα), ούτε δικαίωμα υιοθεσίας τους. Ο ευρωπαϊός δικαστής, λοιπόν, λαμβάνοντας υπόψη τις συνέπειες των σοβαρών περιορισμών στην ταυτότητα και το δι-

καίωμα σεβασμού της ιδιωτικής ζωής των τέκνων, εκτίμησε ότι το Κράτος υπερέβη το περιθώριο της διακριτικής του ευχέρειας και έκρινε ότι πράγματι υπήρξε παραβίαση του δικαιώματος των τέκνων στο σεβασμό της ιδιωτικής τους ζωής, όπως αυτό κατοχυρώνεται στο άρθρο 8 της ΕΣΔΑ.

Στον απόηχο της απόφασης αυτής ορόσημο για την αναγνώριση των δικαιωμάτων των παιδιών που γεννιούνται από παρένθετη μητέρα στο εξωτερικό και με γνώμονα, μεταξύ άλλων, τη διασφάλιση του σεβασμού και της προαγωγής του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ, το γαλλικό Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε ότι από μόνο του το γεγονός της γέννησης ενός παιδιού κατόπιν σύναψης μιας σύμβασης που πάσχει από ακυρότητα στη γαλλική έννομη τάξη δεν αρκεί για να το στερήσει από τη γαλλική του ιθαγένεια, όταν αυτή τεκμηριώνεται δυνάμει των διατάξεων του άρθρου 18 ΑΚ. Η άρνηση αναγνώρισης της γαλλικής ιθαγένειας, αντίθετα, θα επέφερε δυσανάλογη προσβολή του δικαιώματος του παιδιού στο σεβασμό της ιδιωτικής του ζωής¹⁶.

Ειδικότερα, η Εγκύκλιος Taubira, ερμηνεύοντας το άρθρο 47 του γαλλικού Αστικού Κώδικα, υπενθυμίζει ότι, σε περιπτώσεις παρένθετης μητρότητας, τα αλληλοδαπά πιστοποιητικά γέννησης μπορούν να παρουσιαστούν ενώπιον των γαλλικών δικαστικών Αρχών ως απόδειξη ότι μεταξύ των υποβοηθούμενων προσώπων και του τέκνου έχουν ιδρυθεί δεσμοί συγγένειας. Οι γαλλικές Αρχές οφείλουν να δεχτούν τα αλληλοδαπά πιστοποιητικά ως αληθή και να εκδώσουν το πιστοποιητικό γαλλικής ιθαγένειας. Δικαίωμα άρνη-

σης έχουν μόνον εάν συντρέχει μία εκ των τριών εξαιρέσεων του άρθρου 47 ΑΚ. Αντίθετα, σύμφωνα με την Εγκύκλιο, μόνη η υποψία της γέννησης του τέκνου από παρένθετη μητέρα δεν αρκεί για να θεμελιώσει την άρνηση έκδοσης πιστοποιητικού γαλλικής ιθαγένειας από τις γαλλικές Αρχές. Με άλλα λόγια, γίνεται δεκτό ότι εφόσον υπάρχει δεσμός συγγένειας του τέκνου με έναν εκ των Γάλλων υπηκόων γονέων του (εν προκειμένω το βιολογικό του πατέρα) και αυτό αποδεικνύεται με εξετάσεις DNA, τότε το τέκνο μπορεί να αποκτήσει τη γαλλική ιθαγένεια, δυνάμει του άρθρου 18 ΑΚ, που ορίζει ότι «*γάλλιος υπήκοος είναι το παιδί του οποίου ο ένας τουλάχιστον εκ των γονέων είναι γάλλιος υπήκοος*».

Ο ανώτατος διοικητικός δικαστής, συνειδητώντας, υπενθυμίζοντας ότι το παιδί, ανεξαρτήτως των συνθηκών υπό τις οποίες γεννήθηκε και για τις οποίες ασφαλώς δεν ευθύνεται αυτό, είναι υποκείμενο δικαίου και φορέας δικαιωμάτων μεταξύ των οποίων και το δικαίωμα στη γαλλική ιθαγένεια, αντιτίθεται σε κάθε αντίληψη που επιδιώκει την εγκαθίδρυση πολιτικής διακρίσεων μεταξύ των παιδιών βάσει των συνθηκών γέννησής τους. Περιορίζεται, όμως, στην κρίση του αυτή, χωρίς να αγγίζει καθόλου τα φλέγοντα ζητήματα της συγγένειας και της γαλλικής ιθαγένειας, τα οποία άλλωστε δεν εμπιπτουν στην καθ' ύλην αρμοδιότητά του.

Θα έχει ενδιαφέρον, λοιπόν, να παρακολουθήσουμε ποια θα είναι η προσέγγιση που θα υιοθετήσει το πλέον αρμόδιο Ακυρωτικό Δικαστήριο κι αν θα ανατρέψει μια νομολογία πολλών ετών.

1. Circulaire du 25 janvier 2013 relative à la délivrance des certificats de nationalité française - convention de mère porteuse - Etat civil étranger, BOMJ n° 2013-01 du 31 janvier 2013.
2. CE, 12 Δεκεμβρίου 2014, *Σωματείο Συνήγορος των Παιδιών και Άλληο* [αριθ. προσφυγών: 368861, 367317, 367324, 366989, 366710, 365779].
3. Η νομοθετική αυτή διάταξη, που τέθηκε σε ισχύ με τους πρώτους Νόμους περί Βιοηθικής του 1994 και διατηρήθηκε και με τις δύο επόμενες αναθεωρήσεις τους, το 2004 και το 2011, αναπαράγει ουσιαστικά τη λύση που είχε προτείνει η νομολογία ήδη από το 1991. Ειδικότερα, το Ακυρωτικό Δικαστήριο είχε καταδικάσει την πρακτική της υποκατάστασης μητρότητας, την πρακτική δηλαδή που συνίσταται στη «δέσμευση μιας γυναίκας, έστω και χωρίς οικονομικό αντίπαλλο, να συλλάβει και κυοφορήσει ένα τέκνο για λογαριασμό ενός ζευγαριού, για να το εγκαταλείψει μετά τη γέννησή του, προκειμένου να επιτραπεί η ίδρυση δεσμών συγγένειας μεταξύ του ζευγαριού και του τέκνου, είτε το τέκνο προέρχεται από γαμέτες του ζευγαριού, είτε από γαμέτες δωτών». Βλ. CCass, Ass. plénière, 31 Μαΐου 1991 [αριθ. αίτησης αναίρεσης: 90-20105].
4. Δυνάμει των διατάξεων των άρθρων 113-2 και 113-6 ΠΚ, μόνον εφόσον η αξιόποινη πράξη έχει τελεστεί στη Γαλλία είναι εφαρμόσιμες οι προβλεπόμενες ποινικές διατάξεις. Στις διατάξεις των άρθρων αυτών μάλιστα θεμελίωσε την απόφασή του το Ποινικό Πρωτοδικείο της Créteil, το οποίο, με την από 30 Σεπτεμβρίου 2004 απόφασή του, έκρινε ότι δεν μπορούσε να ασκηθεί ποινική δίωξη σε δύο γονείς που είχαν καταφύγει στο εξωτερικό για το σκοπό αυτό. TGI de Créteil, 30 Σεπτεμβρίου 2004, Recueil Dalloz Sirey, 2005, σελ. 476.
5. Σύμφωνα με ανενίσχυες πληροφορίες, περίπου 150 με 200 παιδιά γεννιούνται κάθε χρόνο στο εξωτερικό κατόπιν προσφυγής ζευγαριών Γάλλων υπηκόων στη μέθοδο της παρένθετης μητρότητας. Βλ. σχετικά L. Perreau-Saussine, N. Sauvage, «France», in K. Trimmings, P. Bea (Ed.), *International Surrogacy Arrangements. Legal Regulation at the International Level*, Hart Publishing, 2013, σελ. 119.
6. Βλ. σχετικά M.-X. Catto, «La gestation pour autrui: d'un problème d'ordre public au conflit d'intérêts?», in séminaire Droit des femmes face à l'essor de l'intérêt de l'enfant, *Revue des Droits de l'Homme*, n°3, juin 2013, σελ. 128-129.
7. CE, 12 Δεκεμβρίου 2014, *Σωματείο Συνήγορος των Παιδιών και Άλληο*, *op.cit.*, σκ. 4.
8. *Idem*, σκ. 12.
9. Δυνάμει των διατάξεων του άρθρου 47 ΑΚ, «κάθε γαλλική ή αλληλοδαπά ψηφιακή πράξη που καταρτίζεται στην αλληλοδαπά και συντάσσεται κατά τον τύπο που είθισται να χρησιμοποιείται στην εν λόγω χώρα είναι έγκυρη, εκτός εάν άλλες πράξεις ή αποδείξεις, εξωτερικά δεδομένα ή στοιχεία που συνάγονται από την ίδια την πράξη αποδεικνύουν [...] ότι η πράξη δεν έχει συνταχθεί νομίμως, είναι πληστογραφημένη ή τα περιστατικά που πιστοποιεί δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα».
10. Πρόκειται για τον ορισμό που έδωσε στη σύμβαση «κυοφορίας για λογαριασμό τρίτου» το Ακυρωτικό Δικαστήριο. Βλ. CCass, 1e Civile, 29 Ιουλίου 1994 [αριθ. αίτησης αναίρεσης: 92-13563].
11. CCass, 1e Civile, 6 Απριλίου 2011 [αριθ. αίτησης αναίρεσης: 09-66.486], [αριθ. αίτησης αναίρεσης: 10-19.053] και [αριθ. αίτησης αναίρεσης: 09-17.130].
12. CCass, 1e Civile, 13 Σεπτεμβρίου 2013 [αριθ. αίτησης αναίρεσης: 12-30.138] και [αριθ. αίτησης αναίρεσης: 12-18.315].
13. CCass, 1e Civile, 19 Μαρτίου 2014 [αριθ. αίτησης αναίρεσης: 13-50.005].
14. ΕΔΔΑ, *Menesson κατά Γαλλίας*, 26.9.2014 [αριθ. προσφυγής 65192/11].
15. ΕΔΔΑ, *Labassée κατά Γαλλίας*, 26.9.2014 [αριθ. προσφυγής 65941/11].
16. CE, 12 Δεκεμβρίου 2014, *Σωματείο Συνήγορος των Παιδιών και Άλληο*, *op.cit.*, σκ. 9 έως 11.

Το ηλεκτρονικό εμπόριο φαρμάκων

Σειρά: Σύγχρονα Θέματα Εμπορικού Δικαίου - τ. 32
Διεύθυνση Σειράς: Λ. Κοσιρής

Έφη Τζίβα, Επίκουρη καθηγήτρια Νομικής ΑΠΘ

ISBN: 978-960-445-155-5, © 2007, Σελ.: XV+443, Τιμή: € 50,00

Ελλάδα: Έκθεση της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής με τίτλο «Ενώσεις ασθενών: Καταγραφή των ζητημάτων ιατρικής δεοντολογίας που αντιμετωπίζουν οι ασθενείς στη χώρα μας.

Η Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής οργάνωσε στα γραφεία της συναντήσεις με ενώσεις ασθενών που δραστηριοποιούνται στη χώρα μας, από τον Σεπτέμβριο έως τον Δεκέμβριο του 2013. Σκοπός αυτών των συναντήσεων ήταν η ενημέρωση της Επιτροπής από την πλευρά των ίδιων των ασθενών, για ζητήματα που αφορούν τον ευρύτερο τομέα της ιατρικής δεοντολογίας, σε όλα τα στάδια αντιμετώπισης μιας ασθένειας. Στη διάρκεια της λειτουργίας της, η Επιτροπή διαπίστωσε την ύπαρξη κενών στη σχετική ενημέρωση και στην πρακτική εφαρμογή της ιατρικής δεοντολογίας και περιέγραψε τα προβλήματα αυτά σε ειδική Έκθεση, η οποία εκδόθηκε το καλοκαίρι του 2014 (βλ. www.bioethics.gr)

Ευρώπη: Ιδιαίτερα ακριβή η πρώτη εισηγμένη στην αγορά γονιδιακή θεραπεία.

Η Glybera, η πρώτη γονιδιακή θεραπεία που έχει αρχίσει να πωλείται στην Ευρώπη, κοστίζει 1,1 εκ. ευρώ ανά ασθενή. Αποτελεί έτσι την πιο ακριβή θεραπευτική μέθοδο στον κόσμο. Το φάρμακο, που παράγεται από την ολλανδική εταιρεία βιοτεχνολογίας UniQure, χρησιμοποιείται για τη θεραπεία της ανεπάρκειας της λιποπρωτεΐ-

νης λιπόσης (LPLD), μιας πολύ σπάνιας γενετικής ασθένειας.

Το φάρμακο είναι τοποθετημένο σε φιαλίδια, καθένα από τα οποία κοστίζει 53.000 ευρώ. Ένας τυπικός ασθενής LPLD, με μέσο βάρος 62.5 κιλά χρειάζεται 21 φιαλίδια Glybera για έναν πλήρη κύκλο θεραπείας, με αποτέλεσμα το συνολικό κόστος να φθάνει τελικά το 1,1 εκ. ευρώ.

Η Glybera αρχικά θα πωλείται στη Γερμανία, όπου οι πρώτες πωλήσεις αναμένονται μέσα στο πρώτο εξάμηνο του 2015, όπως δήλωσε εκπρόσωπος της Chiesi, της ιταλικής εταιρείας εμπορίας του φαρμάκου στο Reuters. Το φάρμακο αναμένεται επίσης να είναι διαθέσιμο στην αγορά των Η.Π.Α. έως το 2018.

Πηγή: *BioNews*, 3.12.2014

Λουξεμβούργο: Ψήφιση νέας νομοθετικής ρύθμισης για τη διακοπή της κύησης.

Με πλειοψηφία 38 βουλευτών, στην οποία περιλαμβάνονταν και μέλη της αντιπολίτευσης, ψηφίστηκε η τροποποίηση των διατάξεων για τη διακοπή της κύησης στο Λουξεμβούργο. Τα βασικά σημεία της μεταρρύθμισης είναι η αποποινικοποίηση της άμβλωσης και η κατάργηση της υποχρεωτικής ψυχολογικής συμβουλευτικής. Η συγκεκριμένη υπηρεσία παραμένει ωστόσο διαθέσιμη και καλύπτεται από την εθνική υπηρεσία υγείας για τις γυναίκες που επιθυμούν επιπλέον καθοδήγηση. Η ιατρική αξιολόγηση από ένα γυναικολόγο παραμένει ανα-

γκαία. Επίσης, ο νέος νόμος καταργεί τη γραπτή δήλωση που έπρεπε να συμπληρωθεί, προκειμένου να επιβεβαιωθεί η απόφαση διακοπής κύησης.

Πηγή: www.wort.lu, 2.12.2014

Αυστραλία: Αντικείμενο πατέντας μπορούν να αποτελέσουν τα ανθρώπινα γονίδια.

Ενώ νομικοί και γενετιστές ήταν πεπεισμένοι ότι δεν υπάρχει η δυνατότητα κατοχύρωσης διπλώματος ευρεσιτεχνίας σε ανθρώπινο γονίδιο, το Ομοσπονδιακό Δικαστήριο της Αυστραλίας έκρινε αντιθέτως ότι τα ανθρώπινα γονίδια που απομονώνονται από το ανθρώπινο σώμα μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο διπλώματος ευρεσιτεχνίας, σε απόφαση που εξέδωσε με αφορμή κατοχυρωμένη πατέντα για τη μετάλλαξη του γονιδίου BRCA1 από τη βιοτεχνολογική εταιρεία Myriad Genetics.

Μεταλλάξεις του γονιδίου αυτού συνδέονται με αυξημένο κίνδυνο εμφάνισης κληρονομικού καρκίνου του μαστού και των ωοθηκών. Η κατοχύρωση διπλώματος ευρεσιτεχνίας σε συγκεκριμένη αλληλουχία γονιδίων πρακτικά σημαίνει ότι αποκλειστικός δικαιούχος διενέργειας των γενετικών εξετάσεων στη συγκεκριμένη αλληλουχία, στα καρκινικά γονίδια, είναι ο κάτοχος του διπλώματος, εν προκειμένω η αυστραλιανή εταιρεία Genetic Technology, εξουσιοδοτημένη να χρησιμοποιεί τα τεστ αυτά στην Αυστραλία και στη Νέα Ζηλανδία.

Πηγή: *Bionews*, 14.10.2014

Εκδηλώσεις

ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

στο πλαίσιο του προγράμματος ΑΡΙΣΤΕΙΑ II
Νομική Σχολή - Τμήμα Ιατρικής του ΑΠΘ

σε συνεργασία με τον

Όμιλο Μελέτης Ιατρικού Δικαίου και Βιοηθικής

24 - 25 Απριλίου 2015, Θεσσαλονίκη

με θέμα:

**Ιατρικά Υποβοηθούμενη Αναπαραγωγή:
Προς μια ενιαία ευρωπαϊκή πολιτική;**

Πληροφορίες - Υποβολή Δηλώσεων Συμμετοχής στην ιστοσελίδα του προγράμματος: <http://repro.law.auth.gr>

Βιβλιοπαρουσιάσεις

Ιατρική υποβοήθηση στην ανθρώπινη αναπαραγωγή
10 χρόνια εφαρμογής του Ν. 3089/2002.

Συνέδριο προς τιμήν της Καθηγήτριας Ε. Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη (26-27 Απριλίου 2012).

Διεύθυνση Δειράς: Μ. Καϊάφα-Γκμπάντα, Ε. Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη, Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου.

[Σειρά: Δημοσιεύματα Ιατρικού Δικαίου και Βιοηθικής - τ. 15]

Συλλογικό έργο

ISBN: 978-960-445-7957-5, © 2012,

Σελ.: Χ+221, Τιμή: € 15,00

Ο ν. 3089/2002 αποτέλεσε πραγματική τομή στον χώρο του οικογενειακού δικαίου. Ένας νόμος νεωτερικός, που επαναπροσδιόρισε την έννοια της οικογένειας και του περιεχομένου των συγγενικών δεσμών και ενσωμάτωσε στο χώρο του Δικαίου τις εξελίξεις της βιοτεχνολογίας και της υποβοηθούμενης αναπαραγωγής. Για πρώτη φορά αντιμετώπισε θέματα, όπως η εξωσωματική και μεταθανάτια γονιμοποίηση ή η παρένθετη μητρότητα. Για πρώτη φορά ρύθμιζε ζητήματα που σχετίζονται με την ηλικία των ατόμων τα οποία επιθυμούν να αξιοποιήσουν τις μεθόδους της υποβοηθούμενης αναπαραγωγής, με την επιλογή του φύλλου του παιδιού που θα γεννηθεί, με τη διενέργεια επιστημονικής έρευνας στο πλεονάζον γεννητικό υλικό, με την αναπαραγωγική και θεραπευτική κλωνοποίηση.

ΙΑΤΡΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΒΙΟΗΘΙΚΗ

Το περιοδικό "Ιατρικό Δίκαιο και Βιοηθική" είναι μια περιοδική έκδοση από κοινού των ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΣΑΚΚΟΥΛΑ και του Ομίλου Μελέτης Ιατρικού Δικαίου και Βιοηθικής.

Ιδιοκτήτης: Εκδόσεις Σάκκουλα (Αθήνα-Θεσσαλονίκη).

Εκδότης και Υπεύθυνος Τυπογραφείου: Παναγιώτης Η. Σάκκουλας, Εθνικής Αμύντος 42, 546 21 Θεσσαλονίκη

Διευθύντρια: Υΐης: Ελισάβετ Συμεωνίδου-Καστανίδου, Καθηγήτρια Α.Π.Θ.

Επιστημονικοί συνεργάτες: Μαρία Μηλιπίδου και Θεόδωρος Τροκάνας, Δ.Ν., Δικηγόροι

Παραγωγή: Εκδόσεις Σάκκουλα (Αθήνα-Θεσσαλονίκη).

Για υποβολή ερωτήματος ή για υποβολή θέματος απευθύνετε: Εκδόσεις Σάκκουλα, Εθνικής Αμύντος 42, ΤΚ 546 21, Θεσσαλονίκη, υπ' όψη Καθ. κ. Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου, Περιοδικό "Ιατρικό Δίκαιο και Βιοηθική".

kastan@law.auth.gr
www.medlaw-bioethics.gr

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ
ΑΘΗΝΑ - ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Αθήνα
Πνοκράτους 23 - Τ.Κ. 106 79 - Τηλ.: 210 33 87 500 - Fax: 210 33 90 075

Θεσσαλονίκη
Εθνικής Αμύντος 42 - Τ.Κ. 546 21 - Τηλ.: 2310 244 228, 9
Fax: 2310 244 230

Θεσσαλονίκη
Φράγκων 1 - Τ.Κ. 546 26 - Τηλ.: 2310 535 381 - Fax: 2310 546 812
www.sakkoulas.gr e-mail: info@sakkoulas.gr

ISSN: 1791-3934